

Rozliczenia międzyoperatorskie w krajach Unii Europejskiej i w Polsce

Mirosław Fereniec

Opisano cele polityki telekomunikacyjnej państwa i wpływ zasad rozliczeń między operatorami telekomunikacyjnymi na realizację tych celów. Podano stawki rozliczeniowe w krajach Unii Europejskiej, a także sposób ich ustalania. Omówiono zasady rozliczeniowe obowiązujące w Polsce oraz ich dostosowanie do standardów europejskich. Zaprezentowano też stawki zalecane przez Ministerstwo Łączności, a na ich tle stawki rozliczeniowe dla polskich operatorów za zakończenie połączenia w stacjonarnych sieciach telefonicznych proponowane przez Autora.

stawki rozliczeniowe, rozliczenia międzyoperatorskie, przepisy dotyczące ustalania stawek rozliczeniowych

Wprowadzenie

Jednym z podstawowych elementów niezbędnych do osiągnięcia harmonijnego rozwoju rynku telekomunikacyjnego są rozliczenia między operatorami telekomunikacyjnymi, gdyż tylko ekwiwalentność wymiany usług oraz współpraca między operatorami może umożliwić właściwy rozwój tego rynku. Jest to szczególnie istotne przy tworzeniu podstaw harmonijnej konkurencji, sprzyjającej rozbudowie infrastruktury telekomunikacyjnej, wydajności jej funkcjonowania i objęciu usługami telekomunikacyjnymi terenów dotychczas nimi nie objętych.

Analizując rozwój rynku telekomunikacyjnego w Polsce, można stwierdzić, że istnieje dość silny związek między realizacją celów polityki telekomunikacyjnej państwa i zasadami połączeń międzysieciowych. Związek ten występuje co najmniej w trzech równoważnych płaszczyznach.

- Rozwój konkurencji – ceny, zasady i warunki połączeń między operatorami sieci telekomunikacyjnych stanowią o tym, czy wejście na rynek nowych firm oraz pozostanie ich na nim jest możliwe i opłacalne.
- Rozwój gospodarczy – odpowiedni system rozliczeń połączeń międzysieciowych jest czynnikiem sprzyjającym inwestowaniu w infrastrukturę telekomunikacyjną i zachęca już obecnych na rynku operatorów do bardziej efektywnej działalności.
- Realizacja celów społecznych – odpowiedni system rozliczeń międzysieciowych jest istotnym elementem rozwoju usług powszechnych, wpływającym na podwyższenie wskaźnika penetracji i przyspieszenie rozwoju sieci, czyli zwiększenie dostępności do usług, w tym również w kategoriach ekonomicznych.

Podstawowymi celami polityki regulacyjnej państwa w zakresie połączeń międzysieciowych w tej sytuacji powinny być:

- stymulowanie szybkiego rozwoju i szybkiej modernizacji sieci telekomunikacyjnych w Polsce;
- stymulowanie wzrostu wydajności gospodarczej i technicznej sieci telekomunikacyjnych;

- dbanie o ustalanie opłat rozliczeniowych, według zasad sprawiedliwych dla wszystkich stron realizujących połączenia telekomunikacyjne;
- troska o przejrzystość dokonywanych ustaleń i rozliczeń, wynikająca z przyjętych metod.

Cele te są zgodne z podstawowymi tezami, jakie określiła Unia Europejska w dyrektywie nr 90/388 w sprawie konkurencji na rynkach usług telekomunikacyjnych [2], a mianowicie:

- zarządzanie planem numeracji powinno być przekazane niezależnemu organowi, który przydzielałby odpowiednie zakresy numeracji nowym operatorom telekomunikacyjnym;
- powinny być zniesione przywileje oraz prawa wyłączne operatorów narodowych i dominujących, a także wprowadzone efektywne rozwiązania w zakresie połączeń międzysieciowych;
- warunki połączeń międzysieciowych powinny być przedmiotem negocjacji między operatorami telekomunikacyjnymi, prowadzonych zgodnie z odpowiednią procedurą, przewidującą rozwiązywanie konfliktów i sporów, ustanowioną w celu zrównoważenia pozycji negocjacyjnej nowych operatorów wobec operatorów dominujących;
- operator dominujący (narodowy) powinien być zobowiązany do publikowania standardowych warunków umów w sprawie połączeń międzysieciowych z jego siecią; warunki te powinny być niedyskryminujące i wzajemnie niezależne, tak aby nowi operatorzy mogli samodzielnie decydować o wykorzystaniu tylko tych części sieci łączących, których rzeczywiście potrzebują;
- dla potrzeb kontroli przestrzegania warunków umów operatorzy dominujący powinni stosować taką dokumentację księgową, która umożliwi wyodrębnienie składników kosztów związanych z połączeniami międzysieciowymi.

Podstawowe regulacje dotyczące połączeń międzysieciowych w krajach Unii Europejskiej

Dokumenty Unii Europejskiej określają połączenia międzysieciowe (*interconnection*) jako podstawowy element tworzonego środowiska konkurencyjnego. Umożliwiają one nowym podmiotom świadczącym usługi telekomunikacyjne dostęp do użytkowników końcowych w sieciach operatorów narodowych i prowadzenie konkurencyjnej działalności gospodarczej.

Najważniejszym dokumentem dotyczącym połączeń międzysieciowych, określającym podstawowe warunki współpracy i rozliczeń między operatorami sieci telekomunikacyjnych, obowiązujące w krajach Unii Europejskiej, jest dyrektywa nr 97/33 Parlamentu Europejskiego i Rady z 30 czerwca 1997 roku w sprawie połączeń międzysieciowych w telekomunikacji w zakresie udostępniania uniwersalnych usług i interoperacyjności przez zastosowanie zasad udostępniania otwartej sieci (ONP – *Open Network Provision*) [8]. Zmiany i uzupełnienia do tej dyrektywy, m.in. w zakresie przenoszenia numerów i wyboru operatora, zawarto w dyrektywie nr 98/61 Parlamentu Europejskiego i Rady z 24 sierpnia 1998 roku [9]. Celem tych unormowań jest zagwarantowanie zasad niedyskryminacji, proporcjonalności i przejrzystości w udostępnianiu otwartej sieci ONP, co powinno umożliwić uczciwe oraz niedyskryminujące połączenie sieci operatorów telekomunikacyjnych i dostawców usług na obszarze UE.

Podstawowe zasady określone w dyrektywie nr 97/33 przewidują, że:

- prawo do połączenia międzysieciowego mają operatorzy, którzy eksploatują telekomunikacyjne publiczne sieci komutowane, umożliwiające świadczenie usług telekomunikacyjnych abonentom stacjonarnym oraz ruchomym, bądź świadczą telekomunikacyjne usługi publiczne;
- operatorzy eksploatujący telekomunikacyjne publiczne sieci komutowane lub świadczący telekomunikacyjne usługi publiczne mają obowiązek negocjowania na zasadach handlowych warunków udostępniania połączeń międzysieciowych w celu dostarczenia usług publicznie dostępnych;
- organy regulacyjne mają obowiązek nadzorowania prowadzonych negocjacji, a w przypadkach kiedy jest to konieczne, mają prawo do interwencji, szczególnie w razie niepowodzenia w negocjacjach;
- organizacje mające znaczącą siłę rynkową muszą wykazać, że stosowane przez nie opłaty za połączenia międzysieciowe są ustalone na podstawie obiektywnych kryteriów, zgodne z zasadami przejrzystości, zależne od kosztów oraz wystarczająco rozdzielone na poszczególne elementy sieci i oferowane usługi;
- wysokość opłat powinna być ustalana na takim poziomie, by promować produktywność oraz zachęcać do trwałego i efektywnego wchodzenia na rynek nowych podmiotów, a jednocześnie nie powinna być mniejsza niż limit obliczony na podstawie długookresowych kosztów przyrostowych oraz metod alokacji i atrybucji kosztów opartych na rzeczywistej przyczynowości kosztów, ani wzrastać powyżej limitu wytyczonego przez jednorazowy koszt udostępnienia danego połączenia międzysieciowego;
- wszyscy operatorzy są odpowiedzialni za wzajemne przekazywanie swoich połączeń i naliczanie sobie opłat aż do punktu styku międzysieciowego.

W dyrektywie nr 97/33 przewidziano również konieczność dokonania przeglądu jej funkcjonowania do końca 1999 r., szczególnie w celu zbadania zakresu świadczenia uniwersalnych usług telekomunikacyjnych oraz harmonogramu wprowadzenia możliwości przenoszenia numerów, a także w zakresie łączenia się na zasadach połączeń międzysieciowych z krajami trzecimi (nie należącymi do UE), aby można było podejmować odpowiednie działania, w tym działania regulacyjne.

W celu ułatwienia stosowania dyrektywy nr 97/33 Unia Europejska w październiku 1997 r. opublikowała propozycję pierwszej części rekomendacji na temat połączeń międzysieciowych, dotyczącej stawek rozliczeniowych stosowanych w krajach UE przez dominujących na danym rynku operatorów stacjonarnych sieci telefonicznych [3]. Została ona oficjalnie przyjęta 8 stycznia 1998 r. Po wejściu w życie dyrektywy nr 97/33 w sprawie połączeń międzysieciowych była to pierwsza rekomendacja Unii Europejskiej na temat rozliczeń, dostarczająca organom regulacyjnym w krajach UE informacji na temat stawek rozliczeniowych i metod ich ustalania w krajach UE, które mają najbardziej zliberalizowany rynek usług. W rekomendacji tej podano zalecane przez UE stawki rozliczeniowe dla dominujących na rynku telefonicznym operatorów, tzw. stawki *best current practise*, a także omówiono i szerzej objaśniono niektóre artykuły dyrektywy nr 97/33, dotyczące metod rozliczeń i stawek rozliczeniowych w celu ujednoczenia zasad ich stosowania w krajach UE.

W drugiej części tej rekomendacji [4] przedstawiono zasady i metody ustalania kosztów połączeń międzysieciowych oraz zasady księgowania tych kosztów. Ponadto zdefiniowano w niej wiele pojęć związanych z połączeniami międzysieciowymi oraz zaprezentowano przykłady układu sprawozdań finansowych dla organów regulacyjnych dotyczące działalności telekomunikacyjnej.

Poza omówioną rekomendacją Komisja Europejska opublikowała dokumenty objaśniające poszczególne artykuły dyrektywy nr 97/33 w celu ich sprecyzowania, uzupełnienia oraz przedstawienia jednoznacznego stanowiska w kwestiach budzących wątpliwości.

Jedną z pierwszych publikacji wspierających dyrektywę nr 97/33 był dokument, określający minimalne warunki techniczne i finansowe, jakie powinna zawierać oferta dominującego na danym rynku operatora telekomunikacyjnego, dotycząca przyłączenia się do jego sieci [11]. Omówiono w nim szczegółowo najważniejsze elementy takiej oferty.

Podobny charakter ma również znacznie obszerniejszy dokument, poświęcony zawieraniu umów dotyczących połączeń międzysieciowych [10]. Jego zadaniem jest wspieranie prowadzonych negocjacji, wyjaśnianie i precyzowanie stosowanych pojęć, wskazywanie istniejących możliwości technicznych oraz finansowych w zakresie połączeń międzysieciowych.

Takim opracowaniem jest też dokument wyjaśniający, kiedy organizacje telekomunikacyjne działające na danym rynku mają znaczącą siłę (pozycję) rynkową w danym segmencie usług telekomunikacyjnych, wskazanych m.in. w dyrektywie nr 97/33 (i w załączniku 1), oraz jakie dane należy brać pod uwagę przy określaniu tych organizacji [7].

Przykładem publikacji interpretującej zapisy dyrektywy nr 97/33 jest także dokument, w którym wskazano, kiedy operatorzy telefonii ruchomej (podobnie jak operatorzy sieci stacjonarnych mający znaczącą siłę rynkową) są zobowiązani do publikowania umów dotyczących połączeń międzysieciowych, w tym również stawek rozliczeniowych za połączenia międzysieciowe [1].

Obecnie obowiązujące regulacje w UE oraz zalecane rozwiązania dotyczące połączeń międzysieciowych, zdaniem ekspertów z Ovum Ltd. (opracowujących raport na ten temat na zlecenie Komisji Europejskiej), funkcjonują dobrze, jednak – ze względu na bardzo dużą dynamikę rozwoju usług telekomunikacyjnych i wciąż pojawiające się nowe rozwiązania techniczne oraz nowe usługi – są niezbędne zmiany w obowiązujących przepisach i rekomendacjach. Konieczność tych zmian wynika z następujących powodów:

- wzrostu konkurencji w wielu rynkowych sektorach;
- wzrostu znaczenia zaawansowanych usług telefonii ruchomej;
- gwałtownego rozwoju Internetu;
- rozwoju nowych technologii sieciowych, takich jak: ATM i IP;
- konwergencji między telekomunikacją i telewizją.

Stawki rozliczeniowe w krajach Unii Europejskiej

Pierwsze informacje o stawkach rozliczeniowych, stosowanych przez dominujących na danym rynku operatorów telekomunikacyjnych, przedstawiono w projekcie rekomendacji dotyczącej połączeń międzysieciowych, opublikowanym w październiku 1997 r. [3].

Wskazane w zał. 2 do rekomendacji [3] stawki rozliczeniowe, stosowane z dniem 1 września 1997 r. przez operatorów narodowych lub o dominującej pozycji na rynku w 11 krajach członkowskich UE, podano w tablicy 1. W większości krajów UE stawki rozliczeniowe dotyczą trzech różnych poziomów punktów styków sieci: poziomu lokalnego lub najbliższego poziomowi lokalnemu, poziomu metropolitalnego (określanego mianem tranzyt pojedynczy) i poziomu krajowego (określanego mianem tranzyt podwójny). Publikowane stawki obejmują opłaty za zakończone połączenie w sieci operatora dominującego na danym rynku, a ich wysokość zależy od poziomu sieci, na którym jest przekazywane połączenie.

Przedstawione w tabl. 1 stawki rozliczeniowe dotyczą tylko stawek związanych z ruchem telefonicznym i nie uwzględniają innych opłat pobieranych przez operatorów dominujących na rynku za przyłączenie

Tabl. 1. Stawki rozliczeniowe operatorów dominujących na rynku w krajach Unii Europejskiej z 1 września 1997 r. obliczone na podstawie trzyminutowego połączenia w godzinach szczytu ruchu [ecu/min]

Kraj	Poziom lokalny	Tranzyt pojedynczy	Tranzyt podwójny
Austria	0,0761	0,0761	0,0841
Belgia	0,0278	0,0278	0,0362
Dania	0,0098	0,0182	0,0222
Finlandia	0,0181	0,0181	0,0348 ÷ 0,0420
Francja	0,0071	0,0173	0,0255
Hiszpania	0,0151	0,0151	0,0422
Holandia	0,0200	0,0200	0,0252
Niemcy	0,0100	0,0171 ÷ 0,0216	0,0261
Szwecja	0,0168	0,0215	0,0298
Wielka Brytania	0,0064	0,0091	0,0174
Włochy	0,0154	0,0252	b.s.
Stawka średnia	0,0202	0,0239	0,0350
Stawka średnia po odrzuceniu stawki najwyższej i najniższej	0,0156	0,0202	0,0316
Stawka średnia z trzech stawek najniższych	0,0078	0,0138	0,0216
Opracowano na podstawie zał. 2 do rekomendacji [3]. Oznaczenia: b.s. – brak stawki.			

do ich sieci, sieci innych operatorów. W przypadku Belgii, Danii, Finlandii, Holandii i Szwecji w stawce rozliczeniowej obliczonej na podstawie trzyminutowego połączenia wzięto pod uwagę stawkę za jego zestawienie. W pozostałych krajach taka opłata nie występuje. Niektórzy operatorzy – poza opłatą za zakończenie połączenia w ich sieci, związaną z czasem trwania tego połączenia – pobierają również opłatę dodatkową za udostępnienie swojej sieci do zakończenia takiego połączenia. Oznacza to, że każda pierwsza minuta połączenia jest obciążona dodatkową opłatą. Szczegółowe dane na temat tych opłat będą zamieszczone w zestawieniu opłat za połączenia w walutach krajowych. W stawkach opublikowanych przez UE, uśrednionych na podstawie trzyminutowego połączenia, opłaty za zestawienie połączenia nie zostały wyodrębnione.

W niektórych krajach (np. w Austrii, Belgii, Finlandii, Hiszpanii i Holandii) operatorzy nie podają osobnych stawek za zakończenie połączenia na poziomie lokalnym. W takich przypadkach przyjmuje się do celów porównawczych, że stawka rozliczeniowa na poziomie lokalnym jest równa stawce za tranzyt pojedynczy. Świadczy to o tym, że operator dominujący w tych krajach nie udostępnia poziomu lokalnego swojej sieci do przyłączenia dla innych operatorów. W tej sytuacji najniższym poziomem styku między sieciami jest poziom metropolitalny (tranzyt pojedynczy). Operator fiński zastosował ciekawe rozwiązanie, którego nie wprowadzili inni operatorzy w krajach UE, a mianowicie przyjął, że stawka rozliczeniowa za tranzyt podwójny zależy od wielkości ruchu dostarczanego do jego sieci. W przypadku operatora niemieckiego przedział stawki rozliczeniowej przy tranzycie pojedynczym jest związany z rozróżnieniem dwóch poziomów połączeń regionalnych, tzw.: Regio 50 i Regio 200. Natomiast stawki rozliczeniowe podane przez operatora austriackiego, belgijskiego i włoskiego, opublikowane przez UE, w momencie ich publikacji stanowiły jedynie propozycje tych

operatorów i nie były zatwierdzone przez narodowe organy regulacyjne. Należało zatem oczekiwać, że ulegną znacznemu obniżeniu, co też się stało. Będzie to wynikało z następnego zestawienia stawek rozliczeniowych.

Na podstawie stawek wymienionych w tabl. 1 Unia Europejska opracowała i opublikowała w rekomendacji do stosowania w krajach członkowskich zakres stawek nazwanych *best current practise*. Stawki te obliczono na podstawie najniższych stawek stosowanych na każdym poziomie *interconnection* w trzech krajach. Stawki *best current practise*, zalecane przez organy UE do stosowania od 1 stycznia 1998 r., zamieszczono w tablicy 2. Rekomendacja skłania organy regulacyjne w poszczególnych krajach do wymuszania na operatorach dominujących obniżania swoich stawek rozliczeniowych.

Tabl. 2. Stawki rozliczeniowe *best current practise* rekomendowane do stosowania w krajach Unii Europejskiej w 1998 r. [ecu/min]

Rodzaj połączenia	Stawki rozliczeniowe
Lokalne	0,006 ÷ 0,010
Metropolitalne (tranzyt pojedynczy)	0,009 ÷ 0,018
Międzymiastowe (tranzyt podwójny, połączenia krajowe powyżej 200 km)	0,015 ÷ 0,026
Opracowano na podstawie zał. 2 do rekomendacji [3].	

W celu bardziej szczegółowego przedstawienia stawek rozliczeniowych stosowanych w wybranych krajach UE i możliwości ich porównania ze stosowanymi w tych krajach taryfami za połączenia telefoniczne w sieciach stacjonarnych dominujących operatorów na rynku, w tablicy 3 podano stawki rozliczeniowe w walutach narodowych danego kraju oraz opłaty taryfowe opublikowane przez dominujących operatorów pobierane od swoich abonentów. Przy analizowaniu wysokości stawek rozliczeniowych jest istotna relacja stawek rozliczeniowych do wysokości opłat taryfowych pobieranych od abonentów. Porównanie takie zaprezentowano w tablicy 4. Zobrazuje ono, jaką część opłaty taryfowej jeden operator przekazuje drugiemu, przy założeniu, że opłaty taryfowe i stawki rozliczeniowe są symetryczne[♦].

Dla porównania procentowe stawki rozliczeniowe stosowane w 1997 r. w Polsce przez TP SA w rozliczeniach z niezależnymi operatorami lokalnymi (NOL), za połączenia międzystrefowe, odpowiadające tranzytowi podwójnemu, wg nomenklatury UE, zawierały się w granicach od 20% do 42%. Szczegółowe dane z analizy 19 umów międzyoperatorskich przedstawiono w tabl. 13.

Porównując stawki rozliczeniowe stosowane przez TP SA z procentowym udziałem stawek rozliczeniowych w opłacie taryfowej pobieranych przez dominujących operatorów w poszczególnych krajach UE, można stwierdzić, że stawki pobierane przez TP SA były nieznacznie wyższe, ale nie najwyższe (patrz tabl. 4 – Szwecja, Telia AB).

Stawki rozliczeniowe pobierane przez dominujących operatorów na danym rynku w UE podlegały w 1998 r. ciągłym zmianom. W większości przypadków w wyniku działań narodowych regulatorów (NRA) oraz praw rynkowych systematycznie spadały. Tylko niektóre narodowe organy regulacyjne

[♦] W dostępnych dokumentach UE brak jest danych na temat stawek rozliczeniowych pobieranych przez operatorów wchodzących na rynek od operatora dominującego na rynku oraz informacji na temat opłat taryfowych przez nich stosowanych. Tylko operatorzy mający znaczącą pozycję rynkową (SMP – Significant Market Power) są zobowiązani do publikowania swoich danych (wynika to z dyrektywy 97/33).

Tabl. 3. Stawki rozliczeniowe opublikowane przez kraje członkowskie Unii Europejskiej w 1997 r. w walutach krajowych oraz odpowiadające im opłaty taryfowe za połączenie telefoniczne [waluta krajowa/min]

Kraj	Waluta	Poziom lokalny		Tranzyt pojedynczy		Tranzyt podwójny	
		stawka rozliczeniowa	opłata taryfowa	stawka rozliczeniowa	opłata taryfowa	stawka rozliczeniowa	opłata taryfowa
Austria	ATS	b.s.	1,16	1,05	3,35	1,16	4,46
Belgia	BEF	b.s.	1,67	0,996 + 0,354*	6,00	1,294 + 0,460*	6,00
Dania	DKK	0,06 + 0,04*	0,320 + 0,12*	0,11 + 0,08*	0,375 + 0,12* 0,470 + 0,12*	0,14 + 0,08*	0,700 + 0,12*
Finlandia	FIM	b.s.	0,075 + 0,488*	0,04 + 0,20*	0,370 + 0,075 + + 0,488*	0,138 + 0,20* 0,180 + 0,20*	0,370 + 0,075 + + 0,448*
Francja	FRF	0,0469	0,2050	0,1140	0,3320 ÷ 0,7880	0,1677	0,9450
Hiszpania	ESP	b.s.	1,90	2,50	17,10	7,00	42,75
Holandia	NLG	b.s.	0,055 + 0,085*	0,036 + 0,025*	0,170 + 0,085*	0,045 + 0,032*	0,170 + 0,085*
Niemcy	DEM	0,0197	0,0700	0,0336 ÷ 0,0425	0,2410 ÷ 0,4810	0,0514	0,5220
Szwecja	SEK	0,12 + 0,07*	0,16 + 0,32*	0,16 + 0,07*	0,40 + 0,32*	0,23 + 0,07*	0,40 + 0,32*
Wielka Brytania	GBP/100	0,434	3,36	0,618	6,73	1,177	6,73
Włochy	ITL	29,60	34,64	48,40	101,60 ÷ 190,50	b.s.	338,67

Opracowano na podstawie zał. 2 do rekomendacji [3] oraz [20].
Oznaczenia: * – dodatkowa opłata za zestawienie połączenia; b.s. – brak stawki.

Tabl. 4. Udział stawki rozliczeniowej w opłacie taryfowej dominującego na danym rynku operatora za dany rodzaj połączenia w wybranych krajach Unii Europejskiej w 1997 r. [%]

Kraj	Poziom lokalny	Tranzyt pojedynczy	Tranzyt podwójny
Austria	b.d.	31,34	26,00
Belgia	b.d.	18,50	24,12
Dania	20,37	32,93 ÷ 26,80	22,52
Finlandia	b.d.	17,55	34,44 ÷ 41,50
Francja	22,88	34,34 ÷ 14,47	17,75
Hiszpania	b.d.	14,62	16,37
Holandia	b.d.	22,35	28,07
Niemcy	28,14	13,94 ÷ 8,84	9,85
Szwecja	53,75	36,18	50,00
Wielka Brytania	12,92	9,18	17,49
Włochy	85,45	47,63 ÷ 25,40	b.d.

Opracowano na podstawie własnych obliczeń z wykorzystaniem danych z tabl. 3.
Oznaczenia: b.d. – brak danych.

wyrażały zgodę na podwyższenie stawek rozliczeniowych po przedstawieniu szczegółowego uzasadnienia proponowanej podwyżki stawki oraz po sporządzeniu dokładnego wyliczenia kosztów połączeń sieciowych.

Ewolucję zmian stawek rozliczeniowych w krajach UE w 1998 r. najlepiej prześledzić, porównując dane zamieszczone w tablicy 5.

Stawki rozliczeniowe zaprezentowane w tabl. 5 zostały wyliczone podobnie jak stawki podane w tabl. 1, czyli na podstawie trzyminutowego połączenia, analogicznie zatem uwzględniają (jeśli jest) dodatkową opłatę za zestawienia połączenia. Dodatkowa opłata za zestawienie połączenia w 1998 r. występowała u dominujących operatorów w następujących krajach: Belgii, Danii, Finlandii, Luksemburgu, Holandii i Szwecji. Według opublikowanych danych, dodatkowa opłata za zestawienie połączenia w Luksemburgu została wprowadzona we wrześniu 1998 r., a opublikowana w grudniu 1998 r. Z udostępnionych danych wynika, że luksemburski organ regulacyjny nakazał obniżenie stawki rozliczeniowej za minutę połączenia, jednocześnie wyrażając zgodę na wprowadzenie dodatkowej opłaty za zestawienie połączenia. Dlatego też stawka rozliczeniowa opublikowana w grudniu 1998 r. jest wyższa od stawki opublikowanej w marcu 1998 r. Również w Holandii wzrost stawki rozliczeniowej w 1998 r. obliczonej na podstawie trzyminutowego połączenia wynikał z decyzji organu regulacyjnego, który wyraził zgodę na ponowne wprowadzenie dodatkowej opłaty za zestawienie połączenia.

Analizując zmiany stawek rozliczeniowych w 1998 r. w porównaniu z 1997 r., kiedy to po raz pierwszy UE opublikowała stawki rozliczeniowe udostępnione przez dominujących w danym kraju operatorów, można stwierdzić, że stawki rozliczeniowe zostały obniżone, poza Luksemburgiem (stosującym specyficzne rozwiązania ze względu na wielkość państwa i swoje położenie), w którym zostały podwyższone. Minimalne zmiany stawek rozliczeniowych w 1998 r. (przeliczone na ecu) w Belgii, Francji, Niemczech i Szwecji wynikały tylko ze zmian kursu waluty krajowej do ecu, a nie ze zmian stawek rozliczeniowych w walucie danego kraju.

Tabl. 5. Stawki rozliczeniowe w krajach Unii Europejskiej w 1998 r. [ecu/min]

Kraj	Miesiące	Poziom lokalny	Tranzyt pojedynczy	Tranzyt podwójny
Austria	III	0,0180	0,0180	0,0245
	XII	0,0180	0,0180	0,0237
Belgia	III	0,0140	0,0215	0,0302
	XII	0,0111	0,0210	0,0294
Dania	III	0,0098	0,0182	0,0222
	XII	0,0098	0,0182	0,0222
Finlandia	III	0,0181	0,0181	0,0348 ÷ 0,0420
	XII	0,0142 ÷ 0,0158	0,0142 ÷ 0,0158	0,0281 ÷ 0,0391
Francja	III	0,0071	0,0173	0,0255
	XII	0,0070	0,0171	0,0252
Hiszpania	III	0,0151	0,0151	0,0422
	XII	0,0098	0,0158	0,0304
Holandia	III	0,0094	0,0125	0,0161
	XII	0,0117	0,0160	0,0206
Irlandia	III	0,0220	0,0415	0,0518
	XII	0,0100	0,0160	0,0226
Luksemburg	III	0,0201	0,0201	0,0201
	XII	0,0221	0,0221	0,0221
Niemcy	III	0,0100	0,0171 ÷ 0,0216	0,0261
	XII	0,0099	0,0169 ÷ 0,0214	0,0258
Szwecja	III	0,0114	0,0175	0,0238
	XII	0,0114	0,0177	0,0241
Wielka Brytania	III	0,0064	0,0091	0,0174
	XII	0,0061	0,0087	0,0169
Włochy	III	0,0154	0,0252	b.s.
	XII	0,0100	0,0180	0,0260
Opracowano na podstawie [12, 13].				
Oznaczenia: b.s. – brak stawki.				

W lipcu 1998 r. Unia Europejska wydała kolejną rekomendację dotyczącą ustalania stawek rozliczeniowych przez dominujących, w poszczególnych krajach Unii, operatorów sieci telefonicznych [5]. W rekomendacji tej UE określiła stawki rozliczeniowe *best current practise* na 1999 rok na podstawie stawek rozliczeniowych podanych przez operatorów i organy regulacyjne w krajach UE w maju 1998 r. Stawki te przedstawiono w tablicy 6.

Tabl. 6. Stawki rozliczeniowe *best current practise* rekomendowane do stosowania w krajach Unii Europejskiej w 1999 r. [euro/min]

Rodzaj połączenia	Stawki rozliczeniowe
Lokalne	0,005 ÷ 0,010
Metropolitalne (tranzyt pojedynczy)	0,008 ÷ 0,016
Międzymiastowe (tranzyt podwójny, połączenia krajowe powyżej 200 km)	0,015 ÷ 0,023
Opracowano na podstawie [5].	

Stawki rozliczeniowe *best current practise* na 1999 rok opracowano analogicznie jak na 1998 rok i określono na podstawie stawek stosowanych przez dominujących operatorów w Wielkiej Brytanii, Francji, Danii, Finlandii oraz Holandii.

Stawki *best current practise* na 1999 rok zostały nieznacznie obniżone w stosunku do tych samych stawek określonych na 1998 rok. Największemu obniżeniu uległy stawki za tranzyt pojedynczy i podwójny. Stawki rozliczeniowe w poszczególnych krajach UE, po uwzględnieniu rekomendacji UE, zamieszczono w tablicy 7.

Tabl. 7. Stawki rozliczeniowe operatorów dominujących na rynku w krajach Unii Europejskiej z 1 marca 1999 r. obliczone na podstawie trzymiutowego połączenia w godzinach szczytu ruchu, po uwzględnieniu rekomendacji Unii Europejskiej z 29 lipca 1998 r. [euro/min]

Kraj	Poziom lokalny	Tranzyt pojedynczy	Tranzyt podwójny
Austria	0,0182	0,0182	0,0240
Belgia	0,0107	0,0180	0,0256
Dania	0,0099	0,0184	0,0224
Finlandia	0,0143 ÷ 0,0160	0,0143 ÷ 0,0160	0,0291 ÷ 0,0395
Francja	0,0061	0,0150	0,0223
Hiszpania	0,0099	0,0159	0,0307
Holandia	0,0112	0,0167	0,0203
Irlandia	0,0104	0,0160	0,0226
Luksemburg	0,0225	0,0225	0,0225
Niemcy	0,0101	0,0172 ÷ 0,0217	0,0263
Szwecja	0,0108	0,0168	0,0226
Wielka Brytania	0,0053	0,0079	0,0162
Włochy	0,0099	0,0179	0,0258
Stawka średnia	0,0118	0,0168	0,0250
Stawka średnia po odrzuceniu stawki najwyższej i najniższej	0,0115	0,0171	0,0245
Stawka średnia z trzech stawek najniższych	0,0071	0,0127	0,0196
Opracowano na podstawie [14].			

W marcu 2000 r. Unia Europejska wydała kolejną rekomendację ze stawkami *best current practise* na 2000 rok [15]. Stawki te uległy kolejnemu obniżeniu. Objęło ono górne przedziały dla poszczególnych rodzajów połączeń, co spowodowało, że rozpiętość zalecanych stawek uległa zmniejszeniu. Najbardziej został obniżony górny przedział stawek dla tranzytu podwójnego: z 0,023 euro do 0,018, a więc o 0,005 euro (tablica 8).

Tabl. 8. Stawki rozliczeniowe best current practise rekomendowane do stosowania w krajach Unii Europejskiej w 2000 r. [euro/min]

Rodzaj połączenia	Stawki rozliczeniowe
Lokalne	0,005 ÷ 0,009
Metropolitalne (tranzyt pojedynczy)	0,008 ÷ 0,015
Międzomiastowe (tranzyt podwójny, połączenia krajowe powyżej 200 km)	0,015 ÷ 0,018
Opracowano na podstawie [15].	

Stawki *best current practise* na 2000 rok zostały przygotowane na podstawie stawek rozliczeniowych stosowanych w poszczególnych krajach UE w 2000 r. opublikowanych przez organy regulacyjne tych krajów (tablica 9). Niektóre z tych stawek nie uległy zmianie od stycznia 1998 r. (np. w Austrii), jednak w większości krajów są to stawki z końca 1999 r. lub ze stycznia 2000 r.

Tabl. 9. Stawki rozliczeniowe operatorów dominujących na rynku w krajach Unii Europejskiej z 1 marca 2000 r. obliczone na podstawie trzyminutowego połączenia w godzinach szczytu ruchu [euro/min]

Kraj	Poziom lokalny	Tranzyt pojedynczy	Tranzyt podwójny
Austria	0,0182	0,0182	0,0240
Belgia	0,0092	0,0148	0,0192
Dania	0,0084	0,0118	0,0180
Finlandia	0,0143	0,0143	0,0263 ÷ 0,0328
Francja	0,0063	0,0133	0,0201
Hiszpania	0,0099	0,0159	0,0307
Holandia	0,0100	0,0141	0,0170
Irlandia	0,0104	0,0160	0,0226
Luksemburg	0,0169	0,0169	0,0169
Niemcy	0,0088	0,0149 ÷ 0,0189	0,0228
Portugalia	0,0099	0,0163	0,0258
Szwecja	0,0086	0,0116 ÷ 0,0121	0,0159 ÷ 0,0167
Wielka Brytania	0,0054	0,0082	0,0171
Włochy	0,0100	0,0160	0,0229
Stawka średnia	0,0105	0,0146	0,0218
Stawka średnia po odrzuceniu stawki najwyższej i najniższej	0,0102	0,0147	0,0214
Stawka średnia z trzech stawek najniższych	0,0067	0,0105	0,0166
Opracowano na podstawie [15].			

Porównując stawki rozliczeniowe opublikowane po raz pierwszy w 1997 r. oraz stawki rozliczeniowe opublikowane w marcu 2000 r. w poszczególnych krajach UE, można stwierdzić, że zastosowana

metoda *best current practise*, czyli równania do najlepszych, dała nadspodziewanie dobre wyniki. W większości krajów UE stawki rozliczeniowe stosowane przez dominujących operatorów uległy obniżeniu, często bardzo znacznemu. Rozpiętości stawek między stawką najwyższą w poszczególnych rodzajach połączeń i stawką najniższą również uległy zmniejszeniu, co umożliwiło zmniejszenie rozpiętości przedziałów stawek *best current practise*. O rozpiętości stawek rozliczeniowych w 1997 r. decydowały stawki w Wielkiej Brytanii i w Austrii, natomiast w 2000 r. w połączeniach lokalnych – stawki Wielkiej Brytanii i Austrii, z pojedynczym tranzytem – stawki w Wielkiej Brytanii i w Niemczech, a w połączeniach z tranzytem podwójnym – stawki w Szwecji i w Finlandii. Warto również podkreślić, że największa rozpiętość utrzymuje się w stawkach za zakończenie ruchu lokalnego i jest to prawidłowość, którą należy brać pod uwagę przy konstrukcji stawek rozliczeniowych w Polsce.

Analizując odchylenia stawek rozliczeniowych od średnich stawek *best current practise* w 1997 r. i w 2000 r., można zaobserwować tendencję zmniejszania się odchyień stawek rozliczeniowych w poszczególnych krajach UE od stawek rekomendowanych oraz od średnich arytmetycznych stawek rozliczeniowych stosowanych w krajach UE (tablica 10). Oznacza to wyrównywanie zarówno

Tabl. 10. Rozpiętości stawek rozliczeniowych w latach 1997 – 2000 w Unii Europejskiej [ecu lub euro/min]

Rok	Poziom lokalny		Tranzyt pojedynczy		Tranzyt podwójny	
	stawka	relacja	stawka	relacja	stawka	relacja
1997	0,0064 ÷ 0,0761	1:11,9	0,0091 ÷ 0,0761	1:8,4	0,0174 ÷ 0,0841	1:4,8
1998	0,0061 ÷ 0,0221	1:3,6	0,0087 ÷ 0,0221	1:2,5	0,0169 ÷ 0,0391	1:2,3
1999	0,0053 ÷ 0,0225	1:4,2	0,0079 ÷ 0,0225	1:2,8	0,0162 ÷ 0,0395	1:2,4
2000	0,0054 ÷ 0,0182	1:3,4	0,0082 ÷ 0,0189	1:2,3	0,0159 ÷ 0,0328	1:2,1
Opracowano na podstawie własnych obliczeń z wykorzystaniem danych UE.						

stawek rozliczeniowych, jak i warunków prowadzenia działalności telekomunikacyjnej w krajach UE. Należy oczekiwać, że takie same mechanizmy będą obowiązywały również w Polsce, po wejściu Polski w skład Unii Europejskiej.

Z analizy danych przedstawionych w tablicy 11 wynika, że odchylenia od średnich stawek *best current practise* w 2000 r. są zdecydowanie mniejsze. Można też stwierdzić, że stawki rozliczeniowe w Finlandii oraz częściowo w Austrii są zdecydowanie zbyt wysokie i najprawdopodobniej będą zmniejszone. W pozostałych krajach nie przekraczają one praktycznie odchylenia 50% od średnich stawek *best current practise* w 2000 r. Należy również zauważyć, że nawet w Wielkiej Brytanii, która ma najniższe stawki rozliczeniowe i może uchodzić za wzór wykorzystania posiadanych zasobów sieciowych, możliwość ich dalszego obniżania już się wyczerpała.

Ponadto można dodać, że w 1997 r. tylko Wielka Brytania oraz po dwa inne kraje w poszczególnych rodzajach połączeń stosowały stawki rozliczeniowe mieszczące się w granicach stawek *best current practise*, natomiast w 2000 r. połowa analizowanych państw miała takie stawki rozliczeniowe.

Tabl. 11. Odchylenia stawek rozliczeniowych w poszczególnych krajach Unii Europejskiej od średnich stawek best current practise w 1997 r. i w 2000 r. [%]

Kraj	Rok	Poziom lokalny	Tranzyt pojedynczy	Tranzyt podwójny
Austria	1997	975,64	551,45	389,35
	2000	260,00	158,26	145,45
Belgia	1997	356,41	201,45	167,59
	2000	131,43	128,70	116,36
Dania	1997	125,64	131,88	102,78
	2000	120,00	102,61	109,09
Finlandia	1997	232,05	131,16	161,11 ÷ 194,44
	2000	204,29	124,35	159,39 ÷ 198,79
Francja	1997	91,03	125,36	118,06
	2000	90,00	115,65	121,82
Hiszpania	1997	193,59	109,42	195,37
	2000	141,43	138,26	186,06
Holandia	1997	256,41	144,93	116,67
	2000	142,86	122,61	103,03
Irlandia	1997	b.d.	b.d.	b.d.
	2000	148,57	139,13	136,97
Luksemburg	1997	b.d.	b.d.	b.d.
	2000	241,43	146,96	102,42
Niemcy	1997	128,21	123,91 ÷ 156,52	120,83
	2000	125,71	129,57 ÷ 164,35	138,18
Portugalia	1997	b.d.	b.d.	b.d.
	2000	141,43	141,74	156,36
Szwecja	1997	215,38	155,80	137,96
	2000	122,86 ÷ 128,57	100,87 ÷ 105,22	96,36 ÷ 101,21
Wielka Brytania	1997	82,05	65,94	80,56
	2000	77,14	71,30	103,64
Włochy	1997	197,44	182,61	b.s.
	2000	142,86	139,13	138,79
Stawka średnia best current practise	1997 [ecu] 2000 [euro]	0,0078 0,0070	0,0138 0,0115	0,0216 0,0165
Opracowano na podstawie własnych obliczeń z wykorzystaniem danych z tabl. 1 i 9. Oznaczenia: b.d. – brak danych; b.s. – brak stawek.				

Porównując udziały stawek rozliczeniowych w opłatach taryfowych, obliczone w tabl. 4 i 12, można wyciągnąć następujące wnioski.

- Udział procentowy stawek rozliczeniowych w opłacie taryfowej w krajach UE wyrównuje się, wyjątek stanowi Luksemburg ze względu na brak rozróżnienia rodzajów połączeń.
- Stawki rozliczeniowe pobierane przez dominującego w danym kraju członkowskim UE operatora telekomunikacyjnego nie są powiązane z opłatami taryfowymi, lecz są ustalane na podstawie innych kryteriów, tj. na podstawie kosztów zakończenia połączenia w sieci dominującego operatora lub

na podstawie porównań międzynarodowych z uwzględnieniem stawek rozliczeniowych zalecanych przez UE, tzw. stawek *best current practise*.

Tabl. 12. Udział stawki rozliczeniowej w opłacie taryfowej dominującego na danym rynku operatora za dany rodzaj połączenia w wybranych krajach Unii Europejskiej w 2000 r. [%]

Kraj	Poziom lokalny	Tranzyt pojedynczy	Tranzyt podwójny
Austria	b.d.	11,84	15,64
Belgia	22,55	10,31	13,35
Dania	26,97	31,22	42,44
Finlandia	b.d.	29,77	38,23 ÷ 43,75
Francja	18,00	17,50	15,85
Hiszpania	41,25	19,72	20,44
Holandia	24,11	25,20	30,23
Irlandia	24,85	20,82	29,18
Luksemburg	62,80	62,80	62,80
Niemcy	24,78	14,13 ÷ 17,85	21,63
Portugalia	37,26	21,07	23,48
Szwecja	25,66	34,65	47,59
Wielka Brytania	8,27	7,84	16,32
Włochy	63,40	36,64	14,43
Opracowano na podstawie własnych obliczeń z wykorzystaniem danych UE oraz [21]. Oznaczenia: b.d. – brak danych.			

Unia Europejska prezentując stawki rozliczeniowe, wynikające z ofert dominujących w danym kraju operatorów telekomunikacyjnych, publikuje tylko stawki rozliczeniowe za zakończenie połączenia w godzinach szczytu. Informuje jednocześnie, że są stosowane upusty, na przykład w zależności od wielkości ruchu kierowanego z danej sieci do sieci operatora dominującego (np. Finlandia) lub natężenia ruchu zależnego od pory dnia. Ponieważ informacje te mają charakter ogólny, bez specyfikacji stawek rozliczeniowych, można wysunąć wniosek, że krajowe organy regulacyjne nie ingerują w wielkość upustów oraz w sposób ich ustalania, pozostawiając ten element do negocjacji między operatorami zawierającymi umowy o połączeniu swoich sieci.

Ponadto publikowane stawki nie zawierają żadnych dodatkowych kosztów związanych ze świadczeniem usług powszechnych lub obowiązkiem zapewnienia usług powszechnych na terenach słabo zurbanizowanych, trudno dostępnych i niskoefektywnych ekonomicznie dla operatora. W większości krajów UE tego rodzaju kontrybucje nie są uwzględniane w stawkach rozliczeniowych, a jeśli któryś z operatorów chciałby stosować taki element w stawce rozliczeniowej, musi osobno go skalkulować i przedstawić, uzgadniając jednocześnie jego wysokość z krajowym regulatorem rynku telekomunikacyjnego.

Rozliczenia międzyoperatorskie w Polsce

Podstawę do prowadzenia działalności telekomunikacyjnej w Polsce stanowi ustawa o łączności z dnia 23 listopada 1990 r. [19] oraz oparte na niej przepisy wykonawcze, wydane przez ministra łączności.

W ustawie tej, mimo że otworzono częściowo rynek dla rozwoju konkurencji w telekomunikacji, kwestie rozliczeń międzyoperatorskich pominięto, zobowiązując jedynie operatorów sieci publicznych do przyłączania innych sieci telekomunikacyjnych. Niezależni operatorzy telefoniczni na początku rozwijania swojej działalności, mimo uzyskania odpowiednich zezwoleń na budowę sieci i świadczenie usług telekomunikacyjnych, mieli zatem poważne trudności z konstruowaniem planów finansowych, ze względu na nieznajomość i brak zasad rozliczeń z TP SA. Prowadziło to do bardzo wolnego rozwoju konkurencji na rynku stacjonarnych połączeń telefonicznych i nie powodowało spodziewanego szybkiego rozwoju telekomunikacji w Polsce. W tej sytuacji w 1993 r. Ministerstwo Łączności poprosiło międzynarodowych ekspertów o pomoc w przygotowaniu zasad rozliczeń między operatorami w Polsce. Podstawową trudnością przy opracowaniu właściwych zasad był całkowity brak informacji o kosztach świadczenia usług telekomunikacyjnych, w tym kosztach połączeń telefonicznych. W związku z tym eksperci zaproponowali oparcie rozliczeń na opłatach taryfowych stosowanych przez TP SA. Na podstawie tak przygotowanej ekspertyzy minister łączności wydał decyzję nr 9 z 18 lutego 1994 r. [6], w której zalecił stosowanie procentowych stawek rozliczeniowych, podając jednocześnie ich wysokość. Do czasu wydania tych zaleceń operatorzy, którzy połączyli swoje sieci, stosowali metodę *bill and keep*, a więc nie prowadzili rozliczeń, tylko w całości zatrzymywali opłaty pobrane od abonentów.

Rozliczenia operatorów strefowych sieci stacjonarnych z TP SA

W kwietniu 1994 r. TP SA opublikowała uchwałę nr 84/94 Zarządu Spółki, określającą zasady postępowania i ustalania warunków współpracy, opłat oraz rozliczeń między TP SA a innymi operatorami telekomunikacyjnymi. Uchwałę tę wydano na podstawie decyzji nr 9 ministra łączności z 18 lutego 1994 r. w sprawie zasad rozliczeń za ruch telefoniczny między operatorami sieci telekomunikacyjnych [6]. W decyzji tej minister łączności określił następujące podstawowe zasady rozliczeń.

- Za ruch miejscowy i strefowy nie będzie rozliczeń, inaczej mówiąc, dla ruchu wewnątrzstrefowego wprowadzono zasadę *bill and keep*. Wynikało to z przyjęcia założenia, że ruch wewnątrzstrefowy jest zrównoważony, co oznacza, że ruch wychodzący z danej sieci jest równy ruchowi przychodzącemu do niej i w związku z tym rozliczenia nie są konieczne.
- W ruchu międzystrefowym przyjęto zasadę, że za ruch przychodzący z sieci TP SA operator niezależny nie będzie otrzymywał należności, natomiast za ruch wychodzący z jego sieci do sieci TP SA operator niezależny będzie przekazywał TP SA średnio ok. 30% opłaty taryfowej pobranej od abonenta. Zasada ta wynikała również z przyjęcia założenia, że ruch międzystrefowy jest zrównoważony.
- W ruchu międzynarodowym przyjęto, że ruch przychodzący do niezależnych operatorów nie będzie rozliczany, natomiast ruch wychodzący z ich sieci do sieci TP SA będzie rozliczany w następującej proporcji: 30% opłaty taryfowej dla niezależnego operatora i 70% dla TP SA.
- W ruchu ręcznym i półautomatycznym przyjęto zasadę, że operator niezależny będzie przekazywał TP SA 90% wpływów taryfowych, pozostawiając sobie jedynie 10% pobranych od abonentów należności.
- Podstawą do podziału przychodów za połączenia międzystrefowe i międzynarodowe będzie taryfa TP SA jako jedyne uprawnione operatora do realizowania połączeń długodystansowych.

Wymienione zasady rozliczeniowe były bardzo proste i miały wielu zwolenników, jednak z perspektywy czasu można ocenić je jako niewłaściwe, gdyż często ruch nie był zrównoważony, a powiązanie stawek

rozliczeniowych z taryfą TP SA ograniczyło znacznie możliwość swobodnego kształtowania taryf za połączenia przez operatorów niezależnych. Pomimo tego są one stosowane do chwili obecnej. Największą wadą tych rozliczeń było właśnie ich procentowe powiązanie z opłatami taryfowymi. Ustalenie stawek rozliczeniowych na tym samym poziomie – tylko w formie stawek kwotowych za określony czas połączenia – wyeliminowałoby ten największy mankament, jednak powodowałoby, że TP SA, korygując swoje taryfy, musiałaby renegotjować każdorazowo wysokość stawek z niezależnymi operatorami, co jej nie odpowiadało. W przypadku stawek procentowych automatycznie, gdy rosły taryfy – rosły stawki, gdy malały taryfy – malały też stawki rozliczeniowe. W tablicy 13 przedstawiono przykłady podziału przychodów za połączenia międzystrefowe na podstawie analizy umów dokonanej przez Ministerstwo Łączności w 1997 r.

Tabl. 13. Wysokość wpływów z połączeń międzystrefowych przekazywanych przez NOL do TP SA w 1997 r. [%]

Wysokość wpływów przekazywanych przez NOL do TP SA	Liczba umów
20,0	1
22,0	2
22,5	4
25,0	1
27,0	1
29,0	4
30,0	2
31,5	1
34,5	1
35,0	1
42,0	1
Razem	19
Opracowano na podstawie [18].	

Na podstawie danych zamieszczonych w tabl. 13 można zauważyć, że – mimo określenia pewnych reguł – istniało duże zróżnicowanie w podziale przychodów, sięgające nawet do 100%. Związane to było z rodzajem obszaru (obszar wiejski lub miejski) oraz z wielkością obszaru (gmina, kilka gmin, strefa numeracyjna), na którym działał operator niezależny, a także z pozycją, jaką operator zajmował na rynku.

W 1995 r. Ministerstwo Łączności podjęło próbę zmiany zasad rozliczeń za połączenia międzysieciowe. Ze względu na bardzo długi okres trwania negocjacji i liczne skargi na TP SA wprowadzono zapis do ustawy (art. 38), umożliwiający ministrowi łączności rozstrzyganie sporów między operatorami na uzasadniony wniosek jednej ze stron. Zmiana ta przyspieszyła procesy negocjacyjne, jednak nie zmieniła zasad rozliczeń i ustalania stawek, mimo że w wydanym rozporządzeniu ministra łączności z 26 października 1995 r. [16] nakazywano m.in. niewiązanie rozliczeń z wysokością stosowanych i pobieranych opłat, wzięcie pod uwagę wysokości nakładów inwestycyjnych związanych z budową sieci przyłączanej, a więc określanie stawek rozliczeniowych obejmujących koszty połączeń międzysieciowych.

Należy podkreślić trafność wskazań zawartych w rozporządzeniu, jednak brak dokładnej regulacji i wprowadzenia sankcji za ich niestosowanie sprawił, że nie były one uwzględniane przez TP SA w procesie negocjacji.

Również kolejne rozporządzenie ministra łączności z 9 września 1999 r. [17], które zastąpiło rozporządzenie z 26 października 1995 r., mimo bardziej precyzyjnych zapisów i postawienia wielu wymagań operatorowi dominującemu na rynku, bez aktywnej roli regulatora rynku, nie będzie właściwie funkcjonowało.

Opisane zasady stosowane przez TP SA i pozostałych operatorów telefonicznych sieci stacjonarnych najprawdopodobniej ulegną zmianie w najbliższym okresie. Należy zatem oczekiwać, że w 2001 r. nabiorą one europejskiego charakteru i będą bardziej sprawiedliwe dla wszystkich stron.

Rozliczenia operatorów sieci komórkowych z TP SA

Podobne problemy występowały w zakresie rozliczeń i negocjowania umów w sprawie połączeń międzysieciowych między TP SA i operatorami sieci komórkowych, a szczególnie z operatorami sieci GSM. W tym przypadku jednak operatorzy GSM zwrócili się do ministra łączności o rozstrzygnięcie sporu i określenie stawek rozliczeniowych oraz nie uzgodnionych warunków umów. Minister łączności, po wysłuchaniu stron i zapoznaniu się z dostarczonymi dokumentami (w decyzjach wydanych w maju 1997 r.), rozstrzygnął spór w podstawowej kwestii i określił stawki rozliczeniowe za połączenia międzysieciowe. Jednocześnie jednak, nie chcąc nadmiernie ingerować w treść umów, uchylił się od rozstrzygnięcia konkretnych zapisów w umowach, zalecając, aby zrobili to sami operatorzy.

Stawki rozliczeniowe określone przez ministra łączności były stawkami kwotowymi, ustalonymi na podstawie porównań międzynarodowych stawek stosowanych przez operatorów sieci stacjonarnych i GSM, z uwzględnieniem specyfiki rynku telekomunikacyjnego w Polsce. Stawki te dla godzin szczytu były następujące:

- za połączenie przychodzące do sieci TP SA operator sieci GSM płacił TP SA 20 gr za minutę połączenia;
- za połączenie wychodzące z sieci TP SA do sieci GSM opłata TP SA dla operatora sieci GSM wynosiła 80 gr za minutę połączenia.

W decyzji wprowadzono również zróżnicowanie wysokości stawek w zależności od okresu taryfikacyjnego, przyjmując, że mogą być trzy takie okresy.

Stawki te obowiązują do tej pory, mimo że minister łączności ustalił je tylko na jeden rok, bowiem w kolejnych umowach lub aneksach do umów operatorzy przedłużali okres ich stosowania.

Z perspektywy czasu należy stwierdzić, że w okresie wydawania decyzji stawki odpowiadały realiom rynku, o czym świadczy gwałtowny rozwój sieci komórkowych w Polsce, jednak w następnych latach powinny być one zmienione przez samych operatorów. Podstawową przesłanką do korekty tych stawek powinien być wzrastający ruch generowany do i z sieci komórkowych, przede wszystkim w związku ze wzrostem liczby abonentów. W wyniku wzrostu ruchu koszty jednostkowe połączeń międzysieciowych powinny maleć.

Stawki rozliczeniowe zalecane w rozliczeniach między operatorami sieci telefonicznych

W lipcu 2000 r. Ministerstwo Łączności, po raz pierwszy, ogłosiło zalecane stawki rozliczeniowe za połączenia między sieciami (tablica 14) oraz dodatkowo zalecaną stawkę dopłaty dla operatorów lokal-

Tabl. 14. Średnie dobowe stawki rozliczeniowe zalecane przez Ministerstwo Łączności [zł/min]

Lokalne zakończenie połączenia	Zakończenie połączenia z pojedynczym tranzytem	Zakończenie połączenia z podwójnym tranzytem
0,06	0,08	0,12
Opracowano na podstawie danych Ministerstwa Łączności.		

nych budujących, co najmniej 20%, sieci na terenach wiejskich w celu wyrównania im dodatkowych kosztów związanych z budową i utrzymaniem tych sieci.

W uzasadnieniu do zalecanych stawek Ministerstwo Łączności podało, że powinny one zrekompensować podwyżki taryf (lokalnych i abonamentowych) zapowiedziane przez TP SA oraz promować rozwój konkurencji na rynku połączeń międzystrefowych.

Wydaje się jednak, że ta propozycja Ministerstwa Łączności nie w pełni odpowiada realiom polskiego rynku, gdyż – z zastosowaniem najprostszego *benchmarkingu*, przeprowadzonego na podstawie stawek rozliczeniowych opublikowanych przez UE 21 marca 2000 r., a także z uwzględnieniem aktualnej struktury taryf TP SA z 1 lipca 2000 r. oraz średnich relacji stawek rozliczeniowych do opłat taryfowych stosowanych w krajach UE – stawki zalecane dla polskiego rynku na 2000 rok powinny być raczej następujące:

- lokalne zakończenie połączenia: $0,03 \div 0,04$ zł/min,
- zakończenie połączenia z pojedynczym tranzytem: $0,06 \div 0,10$ zł/min,
- zakończenia połączenia z podwójnym tranzytem: $0,09 \div 0,14$ zł/min.

Biorąc dodatkowo pod uwagę różnice w rozwoju telekomunikacji, wielkości generowanego ruchu, w rozwoju gospodarczym Polski i krajów UE oraz w układzie sieci telefonicznych, stawki rozliczeniowe na 2000 rok zalecane dla polskich operatorów stacjonarnych sieci telefonicznych powinny być inne niż przedstawione przez Ministerstwo Łączności w lipcu 2000 r., a mianowicie powinny wynosić:

- lokalne zakończenie połączenia (centrala okręgowa lub miejscowa): 0,03 zł/min,
- strefowe zakończenie połączenia (centrala strefowa): 0,04 zł/min,
- zakończenie połączenia w strefie sąsiadującej: 0,10 zł/min,
- zakończenia połączenia w pozostałych strefach: 0,14 zł/min.

Proponowane stawki rozliczeniowe za zakończenie połączenia międzystrefowego zawierają stawkę rozliczeniową dla operatora sieci lokalnej za zakończenie połączenia w jego sieci. Stawki te mogłyby

również dotyczyć połączeń między sieciami komórkowymi i stacjonarnymi w przypadku zakończenia połączeń w sieciach stacjonarnych. Wynika to z faktu, że koszt zakończenia połączenia w sieci stacjonarnej jest taki sam zarówno dla połączeń między sieciami stacjonarnymi, jak i dla połączeń z sieci komórkowych.

Podsumowanie

Z analizy zasad rozliczeń stosowanych w Polsce, a *de facto* wymuszanych przez operatora dominującego na rynku, wynika, że uniwersalne zasady dotyczące rozliczeń stosowane w krajach Unii Europejskiej do tej pory nie były stosowane. Należy jednak oczekiwać, że tak jak rozpoczęto restrukturyzację taryf w celu zbliżenia ich struktury do struktury taryf występującej w Europie, tak zostaną również wdrożone europejskie zasady rozliczeń między operatorami sieci telekomunikacyjnych.

Z perspektywy czasu można też stwierdzić, że regulator rynku w sprawie rozliczeń międzyoperatorских powinien zajmować bardziej aktywną pozycję i w większym stopniu stymulować stosowane zasady rozliczeniowe. Wydaje się, że powinien on – podobnie jak to jest w Unii Europejskiej – określać wzorcowe stawki rozliczeniowe, w ten sposób sygnalizując (jak to zrobił w lipcu 2000 r.), że każdy operator, który zwróci się do niego w sprawie rozstrzygnięcia sporu, może oczekiwać, że stawka określona przez regulatora będzie się znajdowała w zalecanym przez niego przedziale. Takie przedziały powinny być określane co roku na podstawie porównań międzynarodowych, z uwzględnieniem dysproporcji w poziomie rozwoju telekomunikacji w Polsce w porównaniu z krajami Europy Zachodniej oraz z wykorzystaniem doświadczeń organów regulacyjnych w krajach Unii Europejskiej.

Bibliografia

- [1] *Availability of contents of interconnection agreements*. Brussels, 1st March 1999, XIII/A, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/1Cagreem.pdf>
- [2] *Commission Directive of 28 June 1990 on competition in the markets for telecommunications services*. 90/388/EEC, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/legreg/docs/90388ec.html>
- [3] *Commission Recommendation of 8 January 1998 on interconnection in liberalised telecommunications market*. Part 1 – *Interconnection Pricing*. 98/195/EC, OJ L 73/41, 12.03.1998, Provisional text – <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/r3148-en.htm>
- [4] *Commission Recommendation of 8 April 1998 on interconnection in a liberalised telecommunications market*. Part 2 – *Accounting separation and cost accounting*. 98/322/EC, OJ L 141/41, 13.05.1998, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/c98160en.doc>
- [5] *Commission Recommendation of 29 July 1998 amending Commission Recommendation 98/195/EC of 8 January 1998 on interconnection in a liberalised telecommunications market*. Part 1 – *Interconnection Pricing*. OJ L 228, 15.08.1998
- [6] *Decyzja nr 9 Ministra Łączności z 18 lutego 1994 roku w sprawie rozliczeń za ruch telefoniczny między operatorami sieci telekomunikacyjnych*. Dz.U. Ministra Łączności, 1994, nr 1, poz. 3
- [7] *Determination of Organisations with Significant Market Power (SMP) for implementation of the ONP Directives*. European Commission – Directorate General XIII, Brussels, 1st March 1999, XIII/A, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/SMPdeter.pdf>
- [8] *Directive 97/33/EC of the European Parliament and of the Council of 30 June 1997 on interconnection in telecommunications with regard to ensuring universal service and in-*

- teroperability through application of the principles of Open Network Provision (ONP)*, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/dir97-33en.htm>
- [9] *Directive 98/61/EC of the European Parliament and of the Council of 24 September 1998 amending Directive 97/33/EC with regard to operator number portability and carrier pre-selection*, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/98-61en.pdf>
- [10] *Framework Interconnection Agreement Guidelines*. The European Telecommunications Platform (ETP), 17 June 1998
- [11] *Indicative Reference Interconnection Offer*. European Commission – Directorate General IV & XIII, Brussels, 22 June 1998, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/interconref.doc>
- [12] *Interconnection tariffs in Member States*. Brussels, 11 March 1998, XIII/A/1, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/intercontariff.doc>
- [13] *Interconnection tariffs in Member States (1st December 1998)*. Brussels, 15 December 1998, XIII/A/1, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/ic1dec98.doc>
- [14] *Interconnection tariffs in Member States (1st March 1999)*. Brussels, 1st March 1999, XIII/A/1, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/march99.pdf>
- [15] *Interconnection tariffs in Member States (1st March 2000)*. Brussels, 21st March 2000, INFSA/A/1, <http://www.ispo.cec.be/infosoc/telecompolicy/en/ictarifcOen.pdf>
- [16] *Rozporządzenie Ministra Łączności z 26 października 1995 r.* Dz.U., 1995, nr 127, poz. 608
- [17] *Rozporządzenie Ministra Łączności z 9 września 1999 r.* Dz.U., 1999, nr 79, poz. 897
- [18] *Second Conference: International experiences on interconnection issues*. Warszawa, Instytut Łączności, czerwiec 1998
- [19] *Ustawa o łączności z 23 listopada 1990 r.* Dz.U., 1995, nr 117, poz. 564
- [20] Wydawnictwo *Tarifica*. February 1998
- [21] Wydawnictwo *Tarifica*. April 2000

Miroslaw Fereniec

Mgr Miroslaw Fereniec – notka biograficzna na str. 33